

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

DERSLER CEPTE

COĞRAFYA 9

ÜNİTE	**KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER** **ÇEVRE VE TOPLUM**
KONU	- Bölge kavramı ve sınıflandırılması - İnsanların doğayı kullanma biçimleri

DERSLER CEPTE 8. SAYI

COĞRAFYA 9. SINIF

ISBN 978-975-11-6634-0

Genel Yayın Yönetmeni
Halil İbrahim TOPÇU

Yayın Koordinatörü
Dr. Yasin ELÇİ

Yazar Ekibi
Adem CÜCÜ, Öğretmen
Adem İNAN, Öğretmen
Ahmet BOZKURT, Öğretmen
Ahmet ÇELİK , Öğretmen
Belgizar PARLAK , Öğretmen
Deniz KERİMOĞLU, Öğretmen
Erdoğan GEYİK, Öğretmen
Hülya YAVUZ, Öğretmen
Murat ÖZKOÇ, Öğretmen

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Dizgi - Tasarım Ekibi
Çağlayan Volkan YILDIZ, *Öğretmen*
Hülya YAVUZ, *Öğretmen*

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

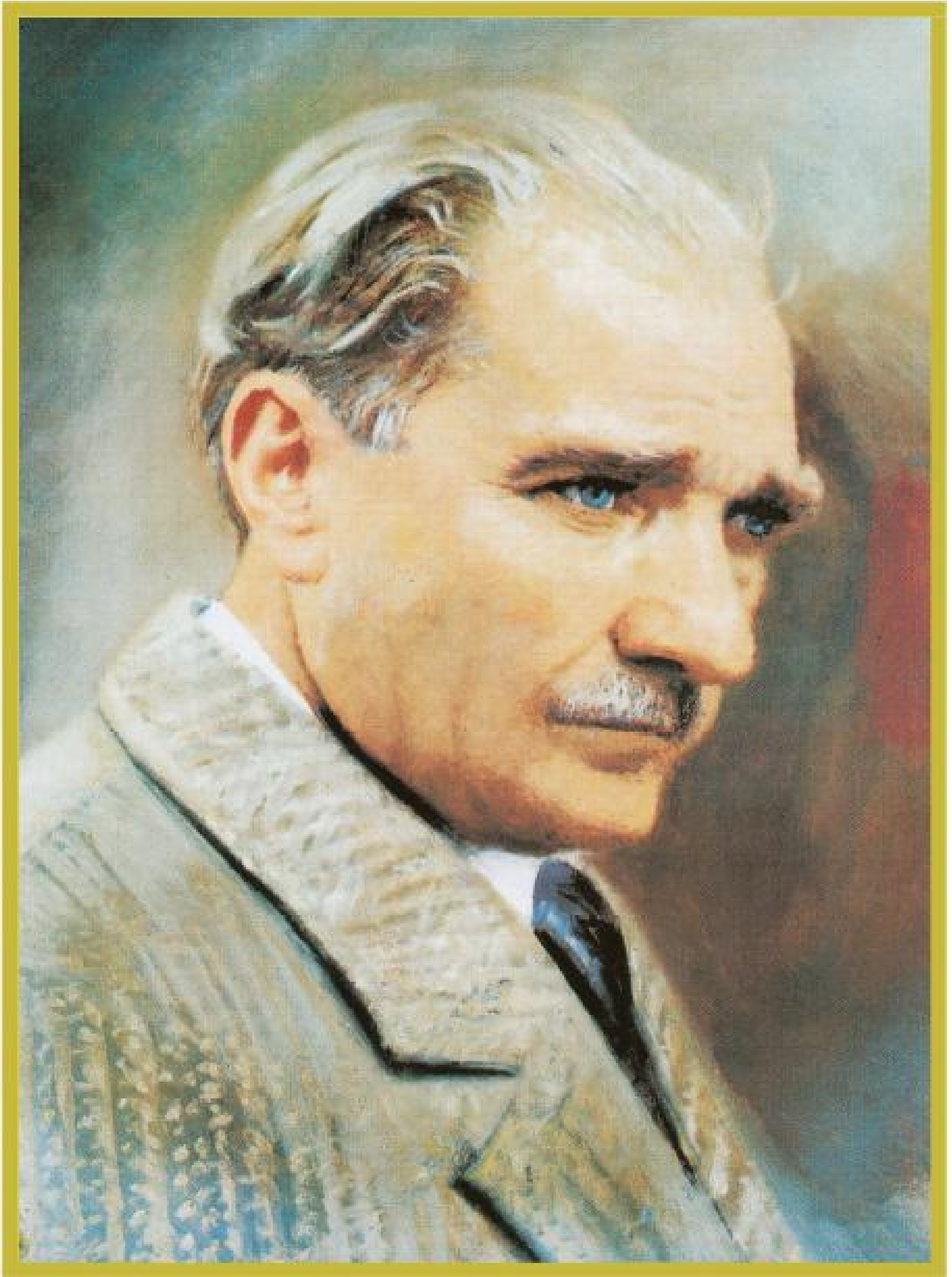
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Sizler için hazırlanan Dersler Cepte fasiküllerinde tüm derslerdeki aylık konu özetlerini bulacaksınız. Gerek yazılılara hazırlanırken gerek konu tekrarı yaparken Dersler Cepte fasikülündeki konu özetleri size yol gösterecektir. Konu özetlerinin maddeler hâlinde ve görsel ağırlıklı olması bilgilerinizin kalıcı olmasında kolaylık sağlayacaktır. Konu özetlerinin yanında “Hatırlayalım, Kritik Bilgi, Dikkat, Faydalı Linkler, Araştırma, Bir Örnek de Sen Ver, Biliyor Musunuz?, Filozof Der ki, Felsefe Sözlüğü, Haritada Bulalım” gibi bölümlerle konuların en önemli noktalarını ve ilgi çekici yanlarını görmüş olacaksınız. Böylece eğlenirken aynı zamanda da bilgilerinizi pekiştirme fırsatı bulacaksınız.

Açık uçlu ve çoktan seçmeli sorularla tekrar ettiğiniz bilgileri kullanabileceksiniz. Karekodlar aracılığıyla çoktan seçmeli soruların video çözümlerini izleyerek sorulara anında dönüt alabileceksiniz. Her konuyla ilgili çıkmış soruların yer alması da üniversiteye hazırlık yolculuğunda sizlere rehberlik edecek ve işlediğiniz konuların ne kadar önemli olduğuna dair fikir verecektir. Ayrıca OGM Materyal web sitesi, yardımcıkaynaklar.meb.gov.tr ve eba.gov.tr adresleri üzerinden fasiküllerimize kolay ulaşma imkânına sahip olacaksınız.

Millî Eğitim Bakanlığı olarak alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış ve denetimden geçmiş olan Dersler Cepte fasikülleriyle öğrenci ve öğretmenlere derslerin işlenişi ve tekrarı noktasında katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Halil İbrahim TOPÇU
Ortaöğretim Genel Müdürü

Neler Öğreneceğiz?

KONULAR

Dünya farklı özelliklere sahip bir yapıdadır. Bu özellikleri gruplandırmadan veya sınırlandırmadan dünyayı incelemek ve algılayabilmek oldukça güçtür. Örneğin yeryüzünde bulunan deniz, okyanus ve karalar kapladıkları alan ve sahip oldukları özellikler bakımından birbirinden farklıdır. Dolayısıyla bu farklı yapıları bazı hususları dikkate almadan bir bütün olarak incelemek pek mümkün değildir. Bu nedenle coğrafya bilimi, farklı özellikteki fiziki ve beşerî unsurların benzerlik gösteren alanlarını anlamlı parçalara ayırarak inceler. Bu bölümde:

- Bölge kavramı ve bölgelerin sınıflandırılması,
- Bölge sınırları,
- Bölgeler ve ülkeler konularını öğreneceğiz.

Çevre, insanlarla diğer canlıların sürekli etkileşim içinde olduğu doğal ve beşerî yaşam alanıdır.
İnsan, çevresine uyum sağlarken onu amaçları doğrultusunda değiştirmekte; beslenme, barınma,
Ulaşım ve dinlenme gibi ihtiyaçlarını da kendisine sunulan çevreden temin etmektedir. Bu bölümde:

- İnsanların doğayı kullanma biçimleri,
- İnsanın doğal çevrede yaptığı değişikliklerin sonuçlarını öğreneceğiz.

ÖSYM YKS-TYT
COĞRAFYA SORULARIN KONULARA GÖRE DAĞILIMI

SINIF DÜZEYİ	KONU	2018 TYT	2019 TYT	2020 TYT	2021 TYT	2022 TYT	TOPLAM
9	Coğrafya Bilimi	1	1	-	-	1	3
	Dünya'nın Şekli ve Hareketleri	-	-	-	1	-	1
	Harita Bilimi	-	-	-	-	1	1
	Atmosfer ve İklim Bilgisi	1	-	1	1	1	4
	Bölgeler	1	-	1	-	-	2
10	Dünya'nın yapısı	-	-	1	-	-	1
	Su Kaynakları	-	-	-	1	-	1
	Bitkiler	-	1	-	-	-	1
	Nüfus Coğrafyası	1	2	1	1	-	5
	Ekonomik Faaliyetler	-	-	-	-	1	1
	Afetler	1	1	1	1	1	5

Yukarıdaki tablo YKS sorularının son beş yıla göre dağılımını göstermektedir. ÖSYM, YKS sorularını bütün kazanımlara ve konulara yönelik belirleyebilir.

A. BÖLGE VE BÖLGE TÜRLERİ

Yeryüzünün doğal veya beşerî unsurlar bakımından kendi içinde benzerlik gösteren parçalarına bölge adı verilmektedir. Yeryüzünde farklı ölçütler ve amaçlarla çok çeşitli bölge türleri oluşturulabilmektedir. Bölge türleri genel olarak şekilsel bölgeler ve işlevsel bölgeler olmak üzere iki gruba ayrılır.Şekilsel bölge olarak tanımlanan alan, ölçülebilir ya da somut olan özelliklerle diğer bölgelerden ayrılır ve kendine has özellik gösterir. Ayrıca bu bölgeler, bir unsurun farklı özellikteki türdeşliğine bağlı oluşturulur. Örneğin yeryüzü şekillerinin sahip olduğu özellikler bakımından bir alan; dağlık bölge, platoluk bölge ve ovalık bölge şeklinde sınıflandırılabilir. Bu tür bir sınıflandırmada amaç, veri toplamak ve geniş ölçekli analizler yapmaktır. Bununla birlikte şekilsel bölgelerin diğer bölgeler gibi işleyişi ya da bir yönetim merkezi yoktur. Şekilsel bölgeler, doğal ve beşerî özelliklere ait verilerin sınıflandırılma ve sınırlandırılması şeklinde oluşturulur.Üretimin yanı sıra hizmet fonksiyonlarıyla ön plana çıkan beşerî bölgelere işlevsel bölge denir. Bu bölgeleri diğerlerinden ayıran en önemli fark, sınırlarının amaca göre belirlenebilmesi ve bir yönetim merkezinin bulunmasıdır. Örneğin Türkiye'de bazı kamu kurumları, ülke genelinde sürdürdükleri veya sürdürmeyi planladıkları çalışmaların daha verimli ve kontrollü yürütülebilmesi amacıyla faaliyet alanlarını bölgelere ayırır. Bu şekilde oluşturulan her alan işlevsel bölgeye örnek teşkil eder. Eğitim, sağlık, yönetim, ulaştırma, ticaret ve planlama konularıyla ilgili bölgeler işlevsel bölge kapsamında ele alınabilir.

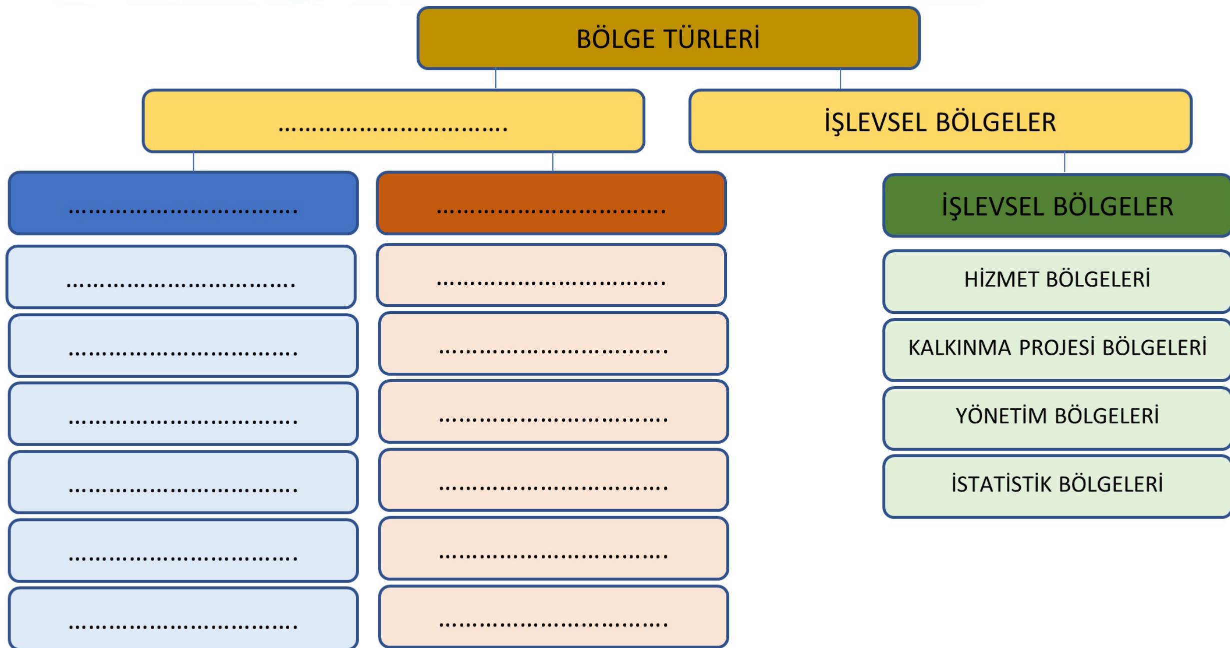
Dikkat!

Bölge sınırları zamanla değişebilmektedir. Doğal şekilsel bölgelerin sınırları daha yavaş değişirken beşerî şekilsel bölgeler ve işlevsel bölgelerin sınırları daha hızlı değişebilmektedir.

Bir Örnek de Sen Ver

Aşağıda verilen şemadaki boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz..

ŞEKİLSEL BÖLGELER

Doğal Şekilsel Bölgeler

1. Yer Şekillerine Göre Bölgeler: Yeryüzü şekillerinin özelliklerine göre belirlenmiş doğal bölgeleri kapsar. Dünyada bu bölge türlerine İskandinavya, Himalaya, And, Kayalık ve Alp dağlık bölgeleri; Amazon, Ganj, Mississippi ve Kongo havzaları ile Doğu Avrupa, Orta Asya, Avustralya düz-ovalık bölgeleri örnek verilebilir. Türkiye'de ise Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları dağlık bölgelerdir.

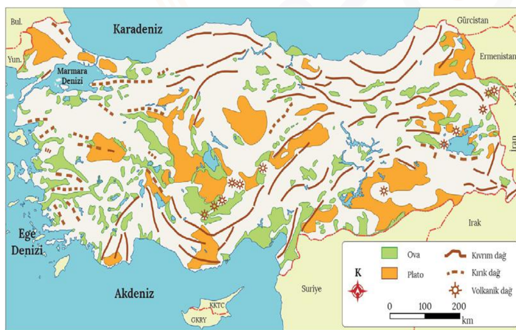
2. İklim Bölgeleri: Benzer iklim özelliklerinin hüküm sürdüğü sahaları içine alan doğal bölgeleri kapsar. Dünyadaki büyük iklim bölgeleri ile Türkiye'de etkili olan iklimlerin (Akdeniz ve Karadeniz iklimi ile karasal iklim) dağılış alanları bu bölge türlerine örnek verilebilir.

3. Hidrografik Bölgeler: Su kaynaklarının özelliklerine göre oluşmuş doğal bölgeleri kapsar. Okyanus, deniz, göl ve akarsuların her biri ayrı bir hidrografik bölgedir. Bu bölgelere dünyadan Amazon ve Mississippi havzaları; Türkiye'den ise Karadeniz, Van Gölü, Tuz Gölü ve Yeşilırmak havzaları örnek verilebilir.

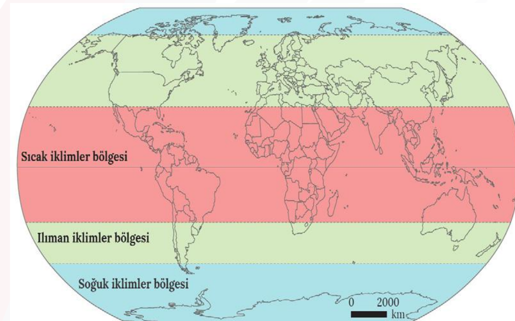
4. Toprak Bölgeleri: Yer kabuğunu oluşturan kayaçların ayrışması sonucu içinde çeşitli inorganik ve organik maddeler, canlı organizmalar, hava ve suyun bulunduğu yüzeysel bir örtü olan toprakların farklı özellikleri ile meydana gelen bölgeleri kapsar. Oluşumlarını etkileyen iklim, bitki örtüsü, yeryüzü şekilleri ve anakaya gibi faktörler dikkate alınarak Türkiye'den ve dünyadan zonal, intrazonal ve azonal şeklinde toprak bölgeleri oluşturulabilir.

5. Bitki (Flora) Bölgeleri: Flora bölgesi olarak da bilinen bu bölgeler, benzer özellikteki bitki formasyonlarına bağlı olarak oluşan doğal bölgeleri kapsar. Bu bölgelere dünyadan tropikal yağmur ormanları, tayga ormanları ve tundralar; Türkiye'den ise kızılçam ormanları, maki ve bozkır alanları örnek verilebilir. Sınırları değişmekle birlikte kullanılan kriterler bakımından Türkiye'de üç adet flora bölgesi bulunmaktadır. Bunlar; Avrupa-Sibirya Flora Bölgesi, İran-Turan Flora Bölgesi ve Akdeniz Flora Bölgesi'dir.

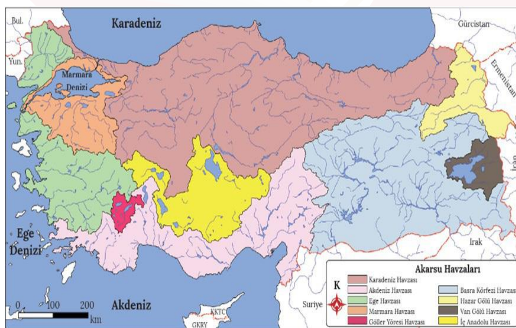
6. Doğal Afet Bölgeleri: Doğada meydana gelen afetler (deprem, tsunami, heyelan, kasırga, çığ, sel, taşkın, volkanizma vb.) sonucu oluşan bölgeleri kapsar.

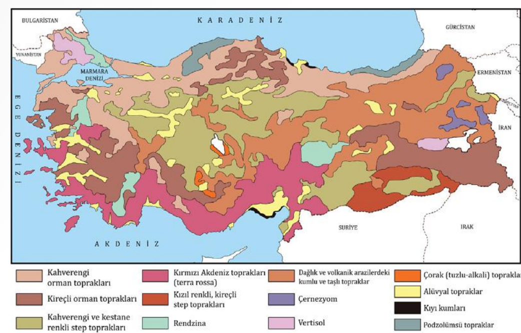
Türkiye'de yeryüzü şekillerine göre bölgeler

Dünyadaki iklim bölgeleri

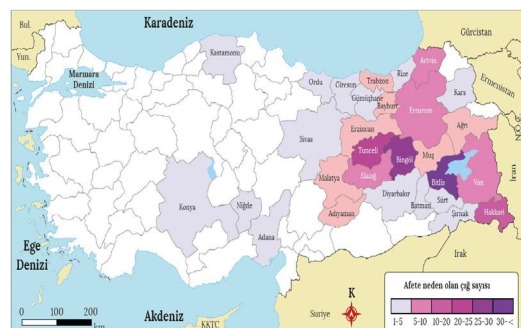
Türkiye'nin akarsu havzalarına göre oluşturulmuş hidrografik bölgeler

Türkiye toprak tipleri haritası

Türkiye'de bitki örtüsü bölgeleri

Türkiye'de afet sayısına göre çığ bölgeleri

Beşerî Şekilsel Bölgeler

1. Ham Madde Üretim Bölgeleri: Ham madde üretiminden hareketle ekonomik faaliyetlere göre oluşan bölgelerdir. Bu açıdan bakıldığında tarım bölgeleri, tarımsal faaliyet türleri ve yetiştirilen tarım ürünlerine göre belirlenir. Hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı alanlar hayvancılık bölgesi, ormanların yoğun olduğu alanlar orman bölgesi, av hayvanlarının bulunduğu alanlar avlanma bölgesi, maden yataklarının bulunduğu alanlar da madencilik bölgesi olarak adlandırılır.

2. Sanayi Bölgeleri: Sanayi faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı alanları kapsar. Bu bölgeler, üretim yapılan alandan başlayarak çok geniş alanları etkileyebilir. Sanayi bölgelerine dünyadan Güneydoğu Asya, Batı Avrupa ve ABD'nin kuzeydoğusu; Türkiye'den ise Kocaeli Yarımadası ve Zonguldak örnek verilebilir.

3. Nüfus Bölgeleri: Nüfusun miktarı ve dağılışı ile nüfusa ait çeşitli özellikler dikkate alınarak oluşan beşerî bölgeleri kapsar. Yoğun nüfuslu bölgelere dünyadan Güneydoğu Asya ve Batı Avrupa; Türkiye'den ise İstanbul, Batı Anadolu ve Çukurova örnek verilebilir.

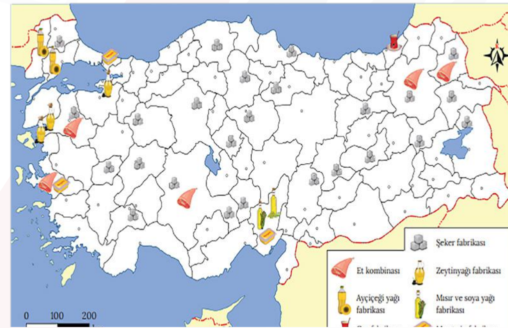
4. Yerleşme Bölgeleri: Yerleşmeyi etkileyen faktörlerden hareketle yeryüzünde yaşam alanı olarak kurulmuş bölgeleri kapsar. Coğrafi dağılış açısından bakıldığında dünyada Güneydoğu Asya kıyıları, Türkiye'de ise Çatalca-Kocaeli yarımadaları yoğun yerleşme bölgelerine örnek verilebilir.

5. Kültür Bölgeleri: Dil, din, ırk ve kültür özelliklerine göre oluşan bölgeleri kapsar. Büyük kültür bölgeleri olan İslam Kültür Bölgesi, Avrupa Kültür Bölgesi, Latin Amerika Kültür Bölgesi ve Türk Kültür Bölgesi bu bölgelere örnek verilebilir.

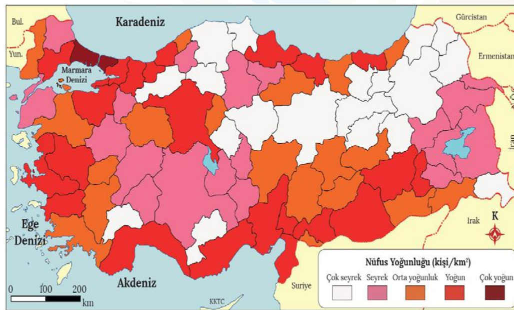
6.Siyasi, Askerî ve Ekonomik İş Birliği Bölgeleri: Ülkeler arasında siyasi, askerî veya ekonomik amaçlarla oluşturulan iş birliği örgütlerinin sınırları esas alınarak oluşturulan bölgelerdir. Örneğin AB (Avrupa Birliği) Bölgesi, NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) Bölgesi bu tür bölgelerdir.

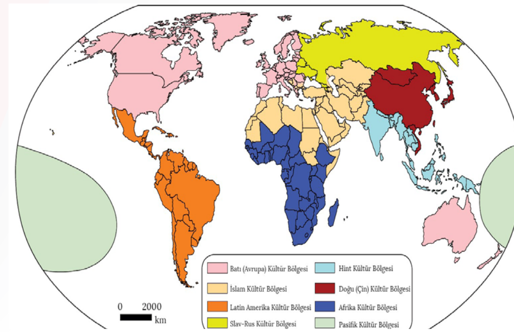
Bor yataklarının bulunduğu başlıca yerler

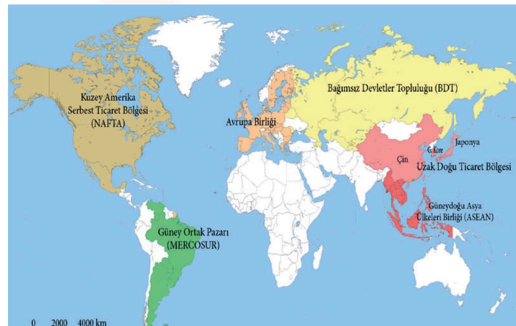
Türkiye'de bazı sanayi bölgeleri

Türkiye'de nüfus yoğunluğuna göre bölgeler

Dünyadaki büyük kültür bölgeleri

Uluslararası ticari iş birliği örgütleri

İşlevsel bölgeler

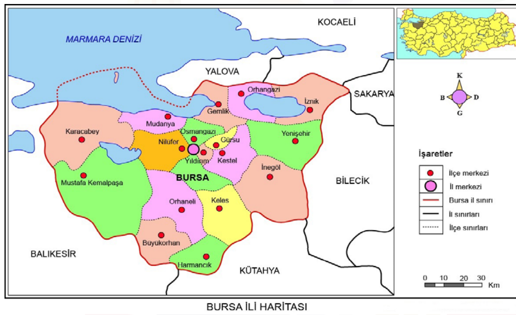
Meteoroloji Genel Müdürlüğü Bölge Müdürlükleri

1. Hizmet Bölgeleri: Bazı kamu kurumları tarafından planlanan hizmetlerin ülke genelinde daha kontrollü biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla oluşturulan bölgelerdir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ülkemizde hizmet bölgeleri bulunan kamu kurumlarından bazılarıdır.

Türkiye'nin bölgesel kalkınma projeleri

2. Kalkınma Projesi Bölgeleri: Belirli alanların coğrafi özellikleri göz önüne alınarak oluşturulan bölgeleri kapsar. Planlama ve yatırımlar da bu özellikler doğrultusunda yapılır. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölgesi, Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) Bölgesi ve Konya Ovası Sulama Projesi (KOP) Bölgesi ülkemizde planlama bölgelerine örnek verilebilir.

3. Yönetsel Bölgeler: Sınırları yasalarla veya belirli kurallarla oluşturulmuş alanlar yönetsel bölge kapsamında değerlendirilebilir. Ülkemizde il, ilçe ve köy gibi idari anlamda oluşturulan alanlar bu bölgelere örnek verilebilir

Türkiye İstatistik Bölgeleri haritası

4. İstatistik Bölgeleri: Ülkeler kalkınma için gerekli olan planlamalarını yapabilmek amacıyla istatistikler tutmaktadır. Bu İstatistikler için gerekli olan verilerin daha sağlıklı elde edilebilmesi amacıyla ülke çapında sosyoekonomik bakımdan benzer alanlardan oluşan istatistik bölgeleri oluşturulmaktadır. Bu amaçla oluşturulan istatistik bölgeler de işlevsel bölge örneğidir.

Bir Örnek de Sen Ver

……………….. …………………. …………………. ülkemizin istatistik bilgilerini tutan ve güncelleyen kurumdur. Bu veriler nüfus, tarım, yerleşme, hizmet, sektörü gibi birçok farklı alanda kullanılmaktadır. İstatistik bölgelerine göre illerin her biri Düzey 3 olarak sınıflanmıştır. Düzey 1 ve Düzey 2 sınıflandırma ise coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan birbirine komşu iller ve ekonomik etki alanları temel alınarak yapılmaktadır. Sadece ……………….. Düzey 1'de tek il olarak sınıflandırılmıştır.

B) AMAÇLARINA GÖRE BÖLGE SINIRLARI

Bölge sınırları, bölgeyi oluşturma amaç ve ölçütlerine göre değişiklik gösterebilir. Doğal özelliklere (yeryüzü şekilleri, iklim, su durumu, bitki örtüsü vb.) göre oluşturulan bölgelerin sınırları çok uzun zamanda, beşerî ve ekonomik özelliklere (tarım, nüfus vb.) göre oluşturulan bölgelerin sınırları ise kısa sürede değişebilir. Hatta bazı bölgeler, tarihî süreç içerisinde ortadan kalkarak yapılan yatırımlarla yeni bölgelere dönüşebilir (DOKAP).Bazı bölgelerin sınırları birbiriyle örtüşürken bazılarınınki tamamen birbirinden farklı olabilir. Örneğin; ılıman iklim bölgeleri, yoğun nüfuslu bölgeler ve ulaşımı gelişmiş bölgelerin sınırları birbiriyle örtüşürken genç oluşumlu araziler ile taş kömürü çıkarılan bölgelerin sınırları birbiriyle örtüşmemektedir. Bazı bölgelerin sınırları tam olarak belliyken bazı bölgelerin sınırları tam belli değildir. Örneğin; Türkiye'nin siyasi sınırları kesin hatlarla bellidir. Ancak Akdeniz iklimi ile karasal iklim arasındaki sınırlar kesin olarak belirlenemez.

C) BÖLGELERE GÖRE ÜLKELER

Ülkelerin doğal ve beşerî özellikleri, ülkenin çeşitli kriterlere göre oluşturulmuş bölgeler içinde yer almasında belirleyicidir. Bazı doğal ve beşerî bölgeler ülke sınırlarının tamamını kapsamayabilir. Çünkü çoğu ülkede iklim, bitki örtüsü, yer şekilleri, sanayi, tarım, maden, nüfus ve yerleşme gibi özellikler ülkenin her yerinde aynı özellikte değildir. Bunun yanında uluslararası siyasi, askerî ve ekonomik iş birliği amaçlı oluşturulan beşerî bölge sınırları ülke sınırlarına uyumludur. Birçok ülkenin tamamı ya da bir bölümü çeşitli doğal ve beşerî bölgeler içinde yer alabilir.

Bir Örnek de Sen Ver

Aşağıda verilen boşlukları uygun ülkelerle doldurunuz.

Bölge Adı	Bölgede Yer Alan Bazı Ülkeler
Tropikal Ormanlar Bölgesi	Brezilya, Nijerya, Endonezya
Muson İklimi Bölgesi	…………..,……………,………………..
NATO Bölgesi	…………..,……………,………………..
Dağlık Alanlar Bölgesi	…………..,……………,………………..
Petrol Üretim Bölgesi	…………..,……………,………………..
Turizm Bölgesi	…………..,……………,………………..
Çöl Bölgesi	…………..,……………,………………..
Sıcak Çatışma Bölgesi	…………..,……………,………………..

Dersi İzleyelim

Bölgeler

AÇIK UÇLU SORULAR - Bölge ve Bölge Türleri

1. İşlevsel bölgeleri, şekilsel bölgelerden ayıran temel unsur nedir?

....
....
....
....
....

2. Siyasi, askerî ve ekonomik iş birliği bölgelerinin sınırları zamanla değişir mi? Neden?

....
....
....
....
....

3. Aşağıda verilen kültür bölgelerinde bulunan ülkelere üçer örnek veriniz.

Latin Amerika Kültür Bölgesi:
İslam Kültür Bölgesi:
Batı Kültür Bölgesi:

4. Hizmet bölgelerinin oluşturulmasınnı temel amacı nedir?

....
....
....
....
....

5. Aşağıda verilen doğal şekilsel bölgelerin ait oldukları alt bölge türünü yazınız.

Nil Nehri:
Çernozyom Toprağı:
Çığ Bölgesi:
Uludağ:
Karadeniz İklimi:
Sığla Ağacı:

6. Sınırları kesin olarak belli olan bölgelerle sınırları geçiş özelliği gösterip kesin olarak belli olmayan bölgelere üçer örnek veriniz.

....
....
....
....
....

1. Bulundurduğu çeşitli özelliklerle çevresinden ayrılan, buna karşılık kendi sınırları içinde benzerlik gösteren coğrafi birime bölge denir. Belirlenen coğrafi unsura göre çizilen bölge sınırları bazen birbiriyle örtüşürken bazen de farklılık gösterebilir.

Buna göre aşağıda verilen hangi bölgelerin sınırları birbirine daha fazla benzerlik gösterir?

A) Avrupa Birliği Bölgesi – NAFTA Bölgesi

B) Engebeli bölge – Yoğun nüfuslu bölge

C) Kurak bölge – Ekvatoral bölge

D) Akdeniz iklim bölgesi – Kızılçam orman bölgesi

E) Tropikal rüzgârlar bölgesi – Soğuk iklim bölgesi

2. Bölge sınırları, bölgeyi oluşturma amacı ve ölçütlerine göre değişiklik gösterebilir.

Sınırlardaki bu değişiklik;

I. karasal iklim bölgesi,

II. kuru tarım bölgesi,

III. karstik kayaçlar bölgesi,

IV. serbest ticaret bölgesi

türlerinin hangilerinde daha kısa sürede gerçekleşebilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III

D) II ve IV E) III ve IV

3. Haritada farklı bölge türlerine ait bazı alanlar numaralandırılarak gösterilmiştir.

Buna göre taralı alanlardan hangisi;

- ormanlık,
- seyrek nüfuslu,
- engebeli,
- kış turizmi

gibi şekilsel bölge türlerinin tamamı ile ilişkilendirilebilir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

4. Yeryüzünün doğal veya beşerî unsurlar bakımından kendi içinde benzerlik gösteren parçalarına bölge adı verilmektedir. Bölge sınırları, bölgeyi oluşturma amacı ve ölçütlerine göre zamanla değişiklik gösterebilir. Bu değişim doğal kriterlere göre oluşturulmuş bölgelerde uzun zamanda olurken, beşerî kriterlere göre oluşturulmuş bölgelerde değişim daha kısa zamanda gerçekleşebilir.

Buna göre aşağıdaki bölge türlerinden hangisinin sınırlarının daha kısa sürede değişmesi beklenmektedir?

A) Akdeniz iklim bölgesi

B) Asya'daki sanayi bölgeleri

C) Afrika'daki çöl bölgeleri

D) Türkiye'deki engebeli bölgeler

E) Geniş yapraklı orman bölgeleri

A) DOĞAL ÇEVREYİ KULLANMA BİÇİMLERİ

Çevre, insanlarla diğer canlıların sürekli etkileşim içinde olduğu doğal ve beşerî yaşam alanıdır. İnsan, çevresine uyum sağlarken onu amaçları doğrultusunda değiştirmekte; beslenme, barınma, ulaşım ve dinlenme gibi ihtiyaçlarını da kendisine sunulan çevreden temin etmektedir. Yaşamın devamı için bitkisel ya da hayvansal besin maddelerine ihtiyaç vardır. Bundan dolayı insan, Neolitik Çağ'dan itibaren iklimin elverişli olduğu verimli topraklarda tarım; mera ve çayırlarda ise hayvancılık yapmıştır. Zamanla artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için daha geniş alanlara ihtiyaç duyulmuş; barajlar, sulama kanalları yapılmıştır. Bunlara ek olarak barınma, enerji, ulaşım gibi faaliyetlerin de ihtiyaç haline gelmesi ile insanların doğayı kullanma biçimleri çeşitlenmiştir. İnsanlar çevre üzerinde büyük değişiklikler yapmaya başlamıştır. Bu da doğal çevre üzerindeki tahribatı artırmıştır. Özellikle sanayi devriminden sonra insanların ihtiyacı çoğalmış ve çeşitlenmiştir. Bu nedenle de ham maddeye olan talep artmıştır. Bu durum, insanların doğal çevreyi çok daha fazla kullanmaya başlamasına neden oldu. Bununla birlikte bilim ve teknolojinin gelişmesi insanların doğayı etkileme gücünü artırdı. Böylece insanların doğal çevreyi kullanma biçimleri değişti. Bir yerden başka bir yere gidebilmek ya da mal ve hizmetleri herhangi bir yere ulaştırabilmek için ulaşım ağına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için insanlar; yollar, köprüler, tüneller, havalimanları, demir yolları ve limanlar inşa etmektedir. Ancak yeryüzü şekilleri bazen ulaşım koşullarını olumsuz etkileyebilir. Arazinin ulaşımı zorlaştırdığı yerlerde insanlar; teknoloji sayesinde köprü ve tüneller yaparak yeni yollar açmışlar, deniz kıyısında dolgu alanları oluşturarak yollar ve havalimanları inşa etmişlerdir. Bu projelere örnekler; Marmara Denizi'nin altından İstanbul Boğazı'nın iki yakasını birbirine kesintisiz bağlayarak uluslararası bir önem arz eden Marmaray ve Avrasya Tüneli inşa edilmiştir. Uzunluğu 2652 m olan ve İzmit Körfezi üzerine inşa edilen Osmangazi Köprüsü, insanlara daha kısa ve güvenli bir ulaşım imkânı sağlamaktadır. Ordu-Giresun Havalimanı Karadeniz kıyı kuşağında denizin belli bir bölümünün doldurulmasıyla hizmete sunulan ilk havalimanı olma özelliğini taşımaktadır.

Faydalı Link

Çanakkale 1915 Köprüsü

Faydalı Link

Avrasya Tüneli

B) DOĞAL ORTAMDA İNSAN ETKİLERİ

İnsanların Atmosfere Etkileri

Atmosferin dengesini bozan etkilerin başında fosil yakıt adı verilen kömür, petrol ve doğal gaz kullanımının artması vardır. Sanayi faaliyetlerinde, ulaşım araçlarında ve meskenlerin ısıtılmasında fosil yakıtların kullanımı; son yüzyılda çok artmıştır. Bu durum; atmosferde karbondioksit, karbonmonoksit, metan gibi ısıyı artıran gazların miktarını artırmıştır. Sera gazı adı verilen bu gazların, kül ve toz gibi parçacık maddelerin atmosferde artışı, aynı zamanda hava kirliliğine de sebep olmaktadır.

Hava kirliliği

İnsanların Hidrosfere Etkileri

İnsanlar; okyanuslar, denizler, göller, akarsular ve yer altı sularının oluşturduğu hidrosferi etkilemektedir. Bu etkilerin başında sanayi tesislerinin atık suları ile yerleşim birimlerinin kirli sularının akarsu, göl ve denizlere boşaltılmasıyla ortaya çıkan su kirliliğidir. Kirli akarsularla tarım alanlarının sulanması, toprağın ve yer altı sularının da kirlenmesine yol açmaktadır. Bunların yanında denizlerdeki petrol platformlarında gerçekleşen kazalar, akarsular üzerinde kurulan barajlar ve su kaynaklarının aşırı kullanımı da doğal ortamda bozulmalara sebep olmaktadır.

İnsanların Biyosfere Etkileri

İnsanların canlı tür ve dağılışı üzerinde yarattığı etkiler, insanların ateş yakmaya başlaması ve alet kullanmayı öğrenmesiyle başlamıştır. Biyosfer üzerindeki bu etkilerin en önemlilerinden biri, bitki örtüsünün tahrip edilmesidir. Tarım ve yerleşme alanı açmak, sanayi tesisleri kurmak, yakacak odun ve kereste elde etmek, hayvanları otlatmak için yapılan tahribatlar doğal bitki örtüsüne yönelik başlıca olumsuz etkilerdir. İnsanların Süveyş Kanalı, Panama Kanalı gibi doğal olmayan su yollarını açması da birbirine bağlanan denizler arasında balık geçişlerine sebep olmuş ve ekosistemi bozmuştur.

Tahrip olmuş bitki örtüsü

İnsanların Litosfere Etkileri

İnsanların doğal ortamda yaptığı bir kısım değişimler, litosferin bazı unsurlarını etkilemektedir. Bunların başında topraklar ve yer şekilleri gelir. Tarımsal faaliyetlerin etkileri ve bitki örtüsünün tahrip edilmesi nedeniyle eğimli arazilerdeki toprakların erozyona uğraması bu etkilerdendir. İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda bataklıkların kurutulması, denizlerin doldurulması, akarsuların yataklarının değiştirilmesi, inşaat faaliyetleri, madenlerin açılması ve işletilmesi, baraj yapımı, köprü ve yolların yapımı doğal çevrede değişikliklere sebep olmaktadır.

Dikkat!

Doğal çevre ve insan yaşamı için tehdit hâline gelen çevre sorunlarının büyük kısmı insan etkilerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu riskleri önlemek, sadece resmî kurumların değil toplumdaki tüm bireylerin görevidir.

Dersi İzleyelim

İNSANLARIN DOĞAL ÇEVREYİ KULLANMA BİÇİMLERİ

AÇIK UÇLU SORULAR - DoğaL Çevreyi Kullanma Biçimleri

1. İnsanların doğal çevre üzerinde olumsuz etki yaratan etkinlikleri nelerdir?

....
....
....
....
....

2. İnsanların doğal çevre üzerindeki baskısının artmasına neden olan en önemli olay nedir?

....
....
....
....
....

3. Günümüzde doğal çevre üzerindeki değişimlerin artmasının sebepleri nelerdir?

....
....
....
....
....

4. Dünya üzerinde doğal çevrede yapılan değişiklikler gösteren büyük projelere örnekler veriniz.

....
....
....
....
....

5. Aşağıda verilen uygulamaların hangi doğal ortam üzerinde doğrudan değişikliğe sebep olduğunu yazınız.

....
....
....
....
....

6. Atmosferi kirleten sera gazı salınımını azaltmak için birey olarak alabileceğimiz önlemler nelerdir?

....
....
....
....
....

1. I. Yeterli kontrol alınmadığı taktirde ormancılık uygulamalarında kullanılan teknikler yüksek kalitede bulunan su kaynaklarını ve su ekosistemlerini olumsuz etkiler.

II. Ormancılık uygulamalarının su kalitesi üzerinde meydana getirdiği kirlilik tarımsal ve kentsel kirliliğe göre kısa süreli, lokal bir bölgede ve daha az bir alan kapsamaktadır.

Yukarıda verilen iki bilgi nasıl ilişkilendirilebilir?

A) Ormancılıkta kullanılan teknolojiler su ekosistemini etkilemez.

B) Tarımsal ve kentsel kirlilik, ormancılığa göre su ekosistemini daha fazla etkiler.

C) Orman alanlarının dağılışı ile tarımsal ve kentsel alanların dağılışı benzerdir.

D) Ormancılık uygulamalarının su kalitesine etkisi tarımsal ve kentsel kirliliğe göre daha çoktur.

E) Ormancılık faaliyetleri su ekosistemlerini zenginleştirmektedir.

2.

Yukarıdaki haritada numarayla gösterilen yerlerin hangisinde beşerî faaliyetlerin doğal süreçleri daha çok etkilediği gözlemlenir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) I ve III

D) II ve IV

E) III ve V

3. Sanayileşmenin ortaya çıkmasıyla birlikte günümüzde doğal çevrenin tahrip edilmesi ciddi boyutlara ulaştı. Yaşadığımız çevrenin havası, suyu, toprağı ve bütün canlı türleri bu çevre tahribatından etkilenmeye başladı. Bu durum, ekosistemdeki hassas dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda oluşan çevre kirliliğinden en çok zararı su kaynakları görmektedir. Evlerden ve fabrikalardan çıkan atıklar, arıtılmadan akarsular aracılığıyla göllere ve denizlere taşınmaktadır.

Yukarıdaki parçaya göre çevre kirliliğinden en çok zarar gören doğal unsur aşağıdakilerden hangisidir?

A) Meskenler

B) Su kaynakları

C) Fabrikalar

D) Buzullar

E) Tarım alanları

4. Son 1-2 bin yıl boyunca görülen çölleşmede ana faktör insandır. Daha uzun bir geçmişe bakıldığında ise, çölleşmeye yol açan başlıca faktörün iklim değişiklikleri olduğu görülür.

- Aşırı sığır ve koyun otlatılması,
- Hassas topraklarda kuru tarım yapılması,
- Sulanan toprakların drenaj yetersizliği,
- Taban suyunun aşırı ölçüde pompalanarak çekilmesi,
- Aşırı orman tahripleri

Buna göre, çok şiddetli çölleşmeye maruz kalmış kurak arazi miktarının ortaya çıkmasında etkili olan yukarıdaki faktörlerden kaç tanesinde ana etken insandır?

A) 1

B) 2

C) 3

D) 4

E) 5

AÇIK UÇLU SORULAR - Bölgeler

1. İşlevsel bölgeleri, şekilsel bölgelerden ayıran temel unsur nedir?
İşlevsel bölgeleri, şekilsel bölgelerden ayıran en önemli fark, sınırlarının amaca göre belirlenebilmesi ve bir yönetim merkezinin bulunmasıdır.

2. Siyasi, askerî ve ekonomik iş birliği bölgelerinin sınırları zamanla değişir mi? Neden?
Siyasi, askerî ve ekonomik iş birliği bölgeleri beşerî bölge grupları içerisinde yer alır. Sınırları zamanla birliğe katılan ya da ayrılan ülkeler olması sebebi ile değişebilir.

3. Aşağıda verilen kültür bölgelerinde bulunan ülkelere üçer örnek veriniz.
Latin Amerika Kültür Bölgesi: Arjantin, Brezilya, Venezuela
İslam Kültür Bölgesi: Türkiye, Suudi Arabistan, Filistin
Batı Kültür Bölgesi: İngiltere, A.B.D., Avustralya

4. Hizmet bölgelerinin oluşturulmasını temel amacı nedir?
Bazı kamu kurumları tarafından planlanan hizmetlerin ülke genelinde daha kontrollü biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla oluşturulan bölgelerdir.

5. Aşağıda verilen doğal şekilsel bölgelerin ait oldukları alt bölge türünü yazınız.
Nil Nehri: Hidrografik Bölgeler
Çernezyom Toprağı: Toprak Bölgeleri
Çığ Bölgesi: Doğal Afet Bölgeleri
Uludağ: Yer şekillerine göre bölgeler
Karadeniz İklimi: İklim Bölgeleri
Sığla Ağacı: Bitki Bölgeleri

6. Sınırları kesin olarak belli olan bölgelerle sınırları geçiş özelliği gösterip kesin olarak belli olmayan bölgelere üçer örnek veriniz.
Sınırları kesin olarak belli olan bölgeler: Hizmet Bölgeleri, Sanayi Bölgeleri, Kalkınma Projesi Bölgeleri
Sınırları kesin olarak belli olmayan bölgeler: İklim Bölgeleri, Toprak Bölgeleri, Bitki Bölgeleri

Çoktan Seçmeli Sorular

1 - D   2 - D   3 - B   4 - B

AÇIK UÇLU SORULAR - Doğal Çevreyi Kullanma Biçimleri

1. İnsanların doğal çevre üzerinde olumsuz etki yaratan etkinlikleri nelerdir?
İnsanların tarım, ulaşım, yerleşme, sanayi, turizm, hayvancılık gibi birçok etkinliği doğal çevreye uyumlu olarak yapılmadığında doğal çevre üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

2. İnsanların doğal çevre üzerindeki baskısının artmasına neden olan en önemli olay nedir?
İnsanlar yeryüzünde görülmeye başladığı günden beri avcılık toplayıcılık gibi faaliyetlerde bulunmuş tarım yapmış ve şehirler kurmuştur. Fakat Sanayi Devrimi'nden sonra artan üretim kapasitesi ham madde ihtiyacını artırmış buna paralel olarak tüketim artmış ve dünya üzerindeki insan nüfusu kontrolsüz bir biçimde artmıştır. Sanayi Devrimi insanların doğa üzerindeki baskısını artıran en önemli olaydır.

3. Günümüzde doğal çevre üzerindeki değişimlerin artmasının sebepleri nelerdir?
En temelde artan dünya nüfusunun barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarının artması ve teknolojik gelişmelerle doğa üzerinde yapılabilen değişikliklerin artması doğal çevre üzerindeki değişikliklerin günümüzde daha çok olmasının sebepleridir.

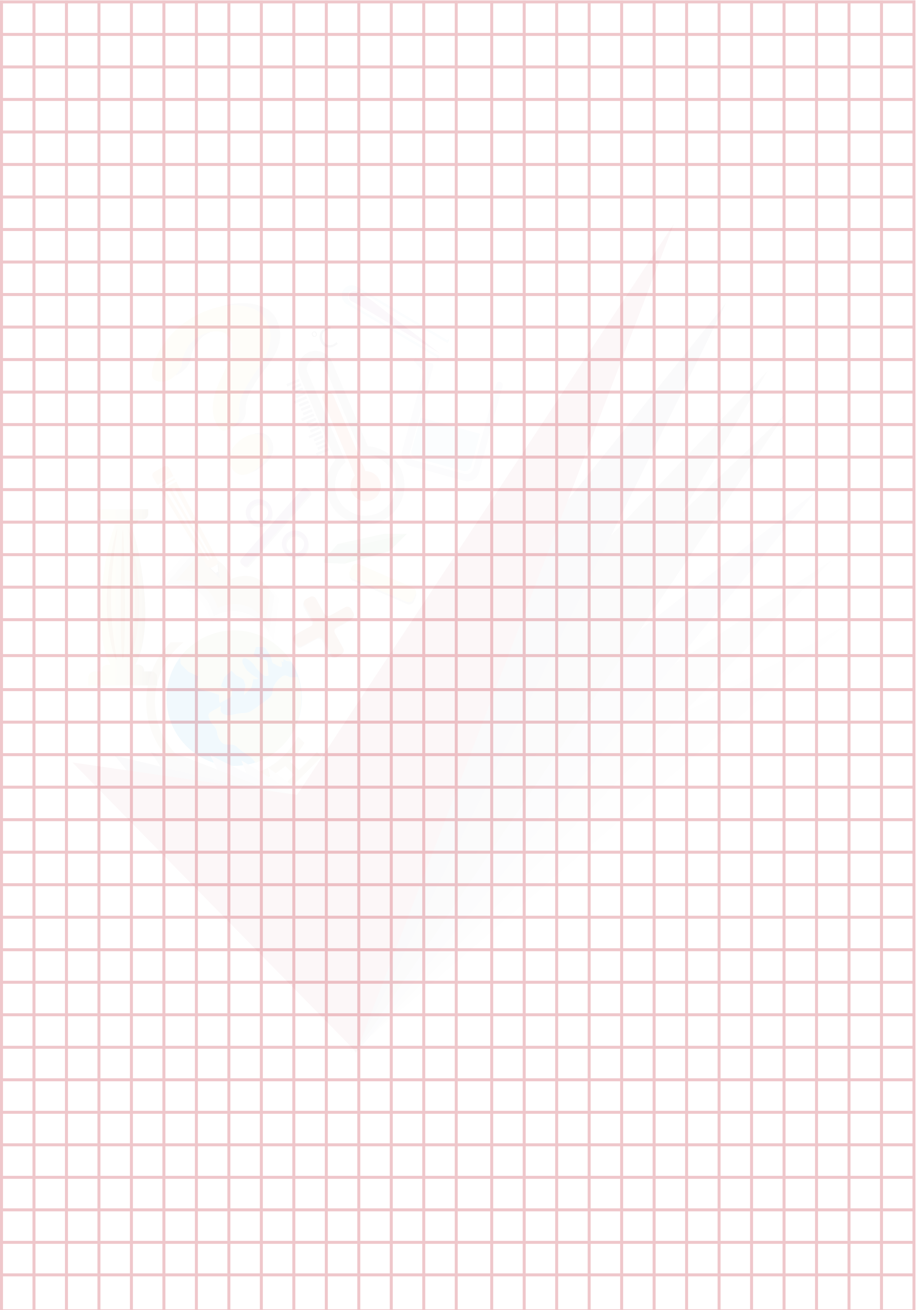
4. Dünya üzerinde doğal çevrede yapılan değişiklikleri örnekleyebilecek büyük projelere örnekler veriniz.
- İstanbul Havalimanı (Türkiye)
- Palmiye Adası ve Dünya Adaları (Birleşik Arap Emirlikleri)
- Kansai Havalimanı (Japonya)
- Asvan Barajı (Mısır)
- Hachiro Gölü'nde Tarım Ülkesi

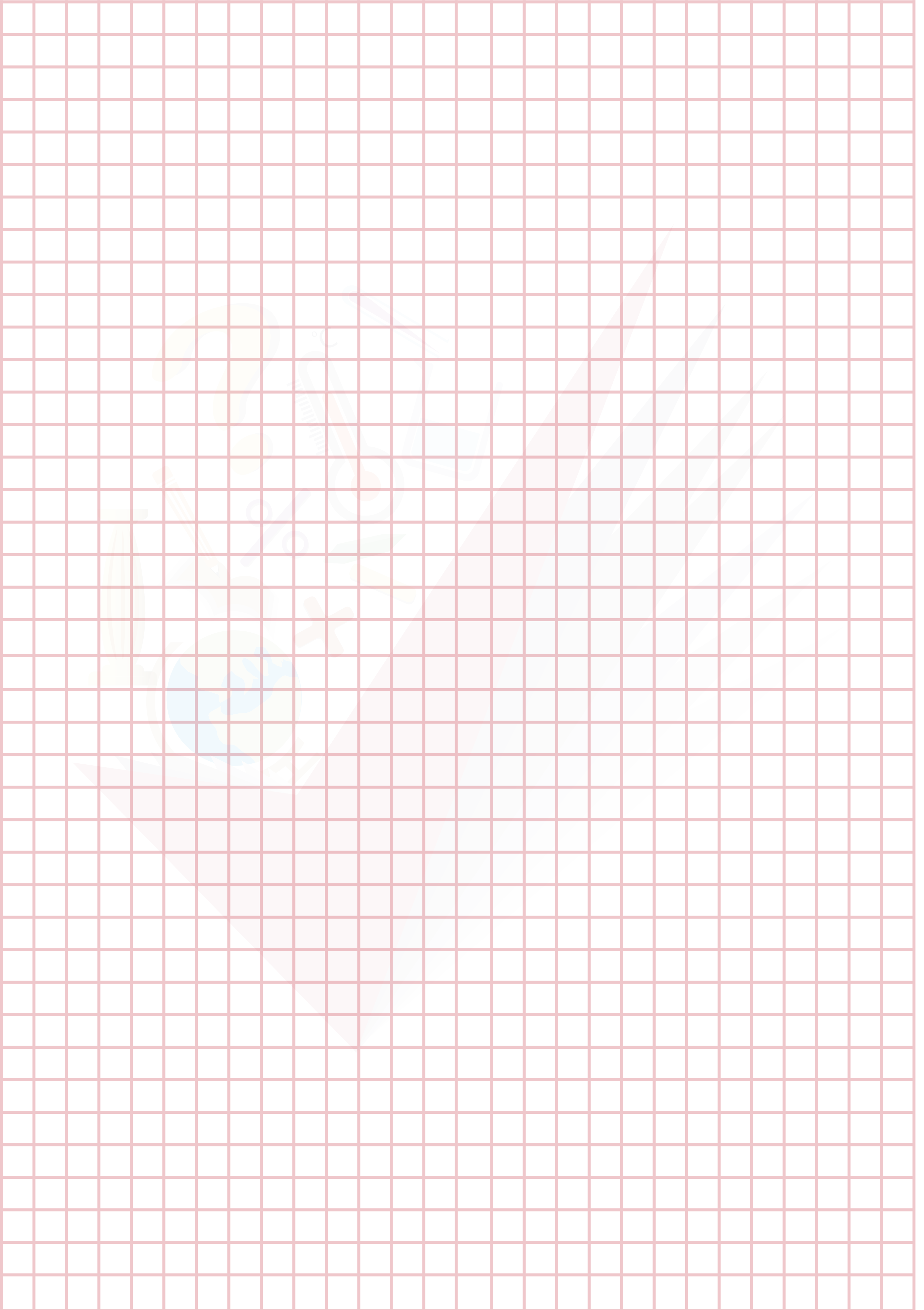
5. Aşağıda verilen uygulamaların hangi doğal ortam üzerinde doğrudan değişikliğe sebep olduğunu yazınız.
-Tarım alanlarında taraça oluşturulması: Litosfer
- Ordu – Giresun Havalimanının Yapılması: Hidrosfer
- Denizlerde kültür balıkçılığı yapılması: Biyosfer
- Sanayi tesislerinde fosil yakıtların kullanılması: Atmosfer

6. Atmosferi kirleten sera gazı salınımını azaltmak için birey olarak alabileceğimiz önlemler nelerdir?
Kullanmadığımız elektrikli aletlerin fişini çekmek, enerji tasarruflu ürünler kullanmak, evimizi ısı yalıtımı yaptırmak, güneş panelleri kullanmak, bireysel araç kullanımını azaltarak toplu taşıma ya da bisikleti tercih etmek birey olarak alabileceğimiz önlemlere örnek gösterilebilir.

Çoktan Seçmeli Sorular

1 - B   2 - A   3 - B   4 - E

 Konu Özeti Konuyla ilgili kısa ve öz bilgiler

 Açık Uçlu Sorular Konuyla ilgili ufkunuzu açacak sorular

 Çoktan Seçmeli Sorular Konuyla ilgili çoktan seçmeli testleri

 Neler Öğreneceğiz? Fasikülde hangi konuların öğrenildiği

 Hatırlayalım Konuyla ilgili önceki bilgiler

 Araştırma Konuyla ilgili detaylı bilgiye ulaşmanız için ödevler

Faydalı Linkler Konuyla ilgili yararlanılabilecek web siteleri

 Kritik Bilgi Fasikülde geçen konuyla ilgili en önemli bilgi

 Bir Örnek de Sen Ver Konuyla ilgili sizden gelen örnekler

 Biliyor musunuz? Konuyla ilgili çarpıcı bilgiler

 Filozof Der ki Filozofların konuyla ilgili söylediği önemli sözler

 Felsefe Sözlüğü Felsefe ile ilgili kavramlar

 Haritada Bulalım Konuyla ilgili özellikleri haritada işaretleme

 Dersi İzleyelim Konuyla ilgili konu anlatım videoları

 Dikkat! Fasikülde karıştırılmaması gereken bilgiler